

‘Bunker Seyss-Inquart is dadererfgoed, geen vastgoed’

De voormalige bunker van Seyss-Inquart is geen gewoon vastgoed en mag daarom door het rijk niet zonder speciale waarborgen worden verkocht, vindt erfgoedexpert **Ronald Klomp**.

Wat betekent herdenken wanneer we historische locaties verkopen zonder te waarborgen dat hun verhaal voor toekomstige generaties behouden blijft? Die vraag dringt zich op bij de voorgenomen verkoop van de Seyss-Inquartbunker, tegenwoordig aangeduid als ‘Commandopost Clingendael’. Stichting WO2 Sporen zet zich al ruim acht jaar in voor een respectvolle en betekenisvolle toekomst van deze historische locatie. De bijzondere betekenis ervan ligt niet alleen in het gebouw zelf (gecamoufleerd als stadsboerderij), maar vooral in de geschiedenis die ermee verbonden is. De bunker is wellicht het meest extreme en angstaanjagende voorbeeld van architectonische camouflage van dadererfgoed uit de Tweede Wereldoorlog in Europa, direct verbonden met de nationaalsocialistische bezettingsmacht in Nederland. De staat heeft het gebouw als rijksmonument aangewezen. Maar wat betekent die bescherming als de historische betekenis niet wordt meegewogen? Dan dreigt dit dadererfgoed, waarvan de historische context onvolgende zichtbaar wordt gemaakt, te verworden tot vastgoed.

Overall in Nederland vertellen herinneringscentra belangrijke verhalen uit de Tweede Wereldoorlog. Het Oranjehotel en de Waalsdorpervlakte, het Anne Frank Huis en de Hollandsche Schouwburg, de kampen Amersfoort, Vught en Westerbork: iedere locatie vertelt voornamelijk haar eigen verhaal. Daarmee dreigt het grotere geheel versnipperd te raken. Waar komen deze verhalen samen en wordt de volledige historische context zichtbaar? Een puzzel met missende stukjes gooï je uiteindelijk weg. Waar leren toekomstige generaties hoe de bezetting als geheel functioneerde en gebeurtenissen met elkaar verbonden waren?

Juist de Seyss-Inquartbunker biedt daarvoor een uitzonderlijke mogelijkheid. Niet omdat alle gebeurtenissen vanuit deze bunker werden aangestuurd, maar vanwege de verbondenheid met de bezettingsmacht in Nederland. Deze locatie leent zich er

De grote nazibunker op Clingendael is inzet geworden van een fel debat over de wijze waarop het rijk erfgoed beheert. | Foto: DHC/Gertjan Klaver

uitstekend voor om zichtbaar te maken hoe de democratische rechtsstaat werd ontmanteld, onderdrukking werd georganiseerd en besluiten van machthebbers ingrepen in het leven van miljoenen mensen.

Mensenlevens

Het grotere verhaal omvat de Holocaust, de genocide op Roma en Sinti, de vervolging van Jehovah's getuigen en homoseksuelen, de Arbeitseinsatz, de Engelandvaarders, het verzet, de bombardementen, de Hongerwinter van 1944-1945 en uiteindelijk de bevrijding. Achter deze gebeurtenissen schuilen met elkaar verbonden levens van mensen die werden vervolgd, vluchtten, zich verzetten, meewerkten of zwegen. Waarom hielpen sommigen, terwijl anderen wegkeken? Hoe dun was de scheidslijn tussen aanpassen, meelopen en zwijgen? Voor zulke vragen is historische kennis noodzakelijk, geen snelle vergelijking met de actualiteit. Pas als we begrijpen wat er werkelijk gebeurde, kunnen we onszelf afvragen: hoe sta jij zelf in het leven? Luister je, ga je helpen, draai je je om of wil je uitsluitend de ander overtuigen?

Jaarlijks komen schoolklassen uit heel Nederland naar Den Haag om via ProDemos te leren hoe onze parlementaire democratie en rechtsstaat func-

tioneren. Maar waarom laten we niet ook zien hoe diezelfde democratische vrijheden ruim tachtig jaar geleden verloren gingen? Den Haag noemt zich de internationale stad van vrede en recht. Juist hier kan het verhaal over de werking van democratie verbonden worden met de geschiedenis van haar ontmanteling. De Seyss-Inquartbunker, niet ver van het Binnenhof dat tijdens de bezetting eveneens een bestuurlijke functie had, biedt daarvoor een bijzondere mogelijkheid: een plaats waar persoonlijke verhalen samenkomen en toekomstige generaties in vrijheid ontdekken wat bezetting, onderdrukking en rechteloosheid voor mensen betekenden.

Spelvermaak

Dadererfgoed vraagt om duidelijke keuzes. Deze locatie mag nooit een plaats worden voor verheerlijking, ontkenning of vrijblijvend spelvermaak. Maar welk maatschappelijk doel dient de bescherming als rijksmonument wanneer de staat tegelijkertijd tot verkoop overgaat?

Wie zo'n beladen plek voor toekomstige generaties bewaart, kan zich niet beperken tot het beschermen van beton. Daar hoort ook de verantwoordelijkheid bij om de historische betekenis toegankelijk en eigen te maken. Juist bij de verkoop dreigt deze verantwoordelijkheid tussen wal en schip te raken. Het Rijksvastgoedbedrijf laat anoniem ingediende toekomstvisies beoordelen, terwijl kandidaten alleen maar aan enkele formele eisen op papier hoeven te voldoen en deskundigheid tijdelijk van derden kunnen betrekken. De selectiecommissie beoordeelt de toekomstvisie, niet de geschiktheid en deskundigheid van de koper zelf.

Maar is de uiteindelijke koper wel geschikt en deskundig genoeg om de

geselecteerde visie te realiseren? De uitvoering daarvan is in de conceptkoopovereenkomst niet als algemene verplichting vastgelegd. Wat is een selectieprocedure waard wanneer de uitvoering en de deskundigheid na verkoop niet zijn gewaarborgd? En wat betekent participatie wanneer betrokken burgers binnen vooraf vastgestelde

“

Een puzzel met missende stukjes gooï je uiteindelijk weg

kaders mogen meeluisteren, maar niet daadwerkelijk meepraten? Dan dreigt participatie een administratieve formaliteit te worden, terwijl wezenlijke betrokkenheid had kunnen helpen deze kwetsbaarheden in de procedure tijdig te signaleren en te voorkomen.

Historische betekenis

De rijksoverheid benadrukt het belang van kennis over de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust. Maar herdenken vraagt om meer dan jaarlijkse herdenkingen, vrijheidsmaaltijden en festivals. Het vraagt om blijvende, professionele overdracht van historische kennis en inzicht in de samenhang van gebeurtenissen. Die verantwoor-

delijkheid kan niet uitsluitend rusten op vrijwilligers, individuele docenten en tijdelijke campagnes. Commerciële activiteiten passen niet bij de historische en maatschappelijke betekenis van deze beladen locatie. De toekomstvisie van de overgebleven bieder biedt ruimte aan commerciële muziekstudio's. Dat roept de vraag op hoe de historische betekenis van dit rijksmonument wordt meegewogen. Juist bij de Seyss-Inquartbunker moet de staat laten zien hoe zijn herinneringsbeleid in de praktijk wordt gewaarborgd.

De vraag is daarom niet alleen of de Seyss-Inquartbunker verkocht mag worden, maar vooral wat Nederland daarmee dreigt te verliezen. De staat moet publieke toegankelijkheid, deskundige historische duiding en structurele educatie juridisch waarborgen, ook bij toekomstige eigendomsoverdrachten. Geen vrijblijvende inspanningsverplichting, maar een toetsbare, maatschappelijk gedragen resultaatsverplichting. Want wanneer we historische plekken bewaren, maar verzuimen de verhalen met elkaar te verbinden, wat geven we dan eigenlijk door?

Ronald Klomp is voorzitter van de Stichting WO2 Sporen, die als doelstelling heeft het (doen) verkrijgen, analyseren en koppelen van informatie over oorlogsslachtoffers uit Nederland met het uiteindelijke doel deze uit te wisselen met nabestaanden, betrokken organisaties en/of geïnteresseerden.

Formele klacht over verkoop bunker

De Stichting WO2 Sporen heeft vorige week een formele klacht ingediend bij het Rijksvastgoedbedrijf over de voorgenomen verkoop van de bunker. In een vijftien pagina's tellend document plus vijftien bijlagen zet voorzitter Ronald Klomp daarin uiteen wat er in zijn

ogen allemaal is misgegaan in de verkoopprocedure en nog steeds niet klopt. Hij verzoekt de directie daarom 'de gehele verkoopprocedure onafhankelijk en gemotiveerd te laten onderzoeken' en die stil te leggen totdat het onderzoek is afgerond.

Verantwoording De hoofdredactie draagt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud van de opiniestukken op deze pagina. Die ligt bij de auteurs.